

COSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ ILUSTRATĂ

Redactor:
SEBASTIAN BORNEMISA

Cuprinsul:

Al. Ciura: Muzica Morții.

M. Săulescu: Umbra, poezie.

Ion Agârbiceanu: Căsnicia lui Lu-
dovic Petrescu, nuv.

Vasile Stoica: „Cobzarul“, dare
de seamă.

T. Mureșan: Noaptea cu pătrar
de lună, poezie.

A. Fogazzaro — D. Tomescu: Mis-
terul poetului, roman.

Radu S. Dragnea: A II ediție a
romanului „Înstrăinații“.

SCRISORI DELA REDACȚIE

GHICITURI

ILUSTRĂȚII:

Port național: Costum de pădu-
reancă; Iana, Nedelca, Viorica și
Pradea, în opera „Cobzarul“.

„COSINZEANA”

REVISTĂ LITERARĂ ILUSTRATĂ SĂPTĂMANALĂ

având colaboratori reguțați pe: *Ion Agâr-biceanu, Zaharie Bârsan, T. Liviu Blaga, Ermil Borcia, Alecsandru Ciura, Ilarie Chendi, D. N. Ciotori, A. Cotruș, Ion Dragoslav, P. Dulfu, Victor Eftimiu, S. C. Făgețel, Mihail Gașpar, Dr. M. Hârsu, Liviu Marian, V. C. Osvadă, Ecaterina Pitiș, Aurelia Pop, Liviu Rebreanu, I. U. Soricu, D. Tomescu, Gavril Todica, Viora din Bihor, și alții* — e nu numai cea mai ieftină revistă românească de felul acesta, ci și cea mai potrivită pentru toate familiile române.

ABONAMENTUL E:

Pe 3 luni pentru Austro-Ungaria . cor.	3—
Pe ½ de an ” ” ” ” ”	6—
Pe un an ” ” ” ” ”	12—
Pentru străinătate pe trei luni . . .	5—
” ” pe jum. de an . . .	10—
” ” pe un an	20—

Abonamentele se plătesc înainte.

Pe credit revista nu se dă nimănu.

Premiile „Cosinzenei”.

Între abonații, cari plătesc înainte pe un an abonamentul, se sortează la sfârșitul anului, în ajunul Crăciunului, opt biblioteci de câte 25 coroane una, drept cadou de Crăciun, cu cele mai noi cărți literare, pe ales.

Rugăm pe toți, cari înțeleg și apreciază nizuința noastră, să binevoiască a ne da mână de ajutor, prin câștigarea de abonați număroși, pentru ca, cu ajutorul tuturor, să putem face din „Cosinzeana” o revistă literară din cele mai desăvârșite, pentru familiile române, care să le fie totodată o bună armă de apărare împotriva influințelor literare streine, ivite prin înțrarea unor reviste streine prin familii de-ale noastre, și un mijloc de a cultivă dragostea de literatură și cultură românească, până și în familiile cele mai modeste.

Administrația revistei

„COSINZEANA”

Orăștie—Szászváros.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A apărut

POEMELE SINGURĂTĂȚII

de VICTOR EFTIMIU, autorul neîntrecutei piese: „Înșiră-te mărgărite”. — Volumul elegant, pe hârtie fină, de 224 pagini, cuprinde toate poeziile talentatului scriitor, care într-o formă ușoară, singură în felul ei în literatura noastră, ne redă în versuri pline de măiestrie și de farmec sentimentele unui suflet de-apururi zbuciumat.

Volumul a apărut în editura „LIBRĂRIEI NAȚIONALE” din Orăștie — Szászváros.

Prețul unui exemplar e cor. 2.—. Pentru România Lei 2.50.—. La comandă de peste 5 exemplare se espediază franco; iar la una de peste 10 exemplare se dă un rabat de 10% și se espediază franco.

Depozit românesc

PIANE ȘI ARMONIURI în Sibiu, str. Cisnădiei 7.

Piane și pianine din cele mai bune fabrici din Austria și Germania, în nuc mat sau poleit, în lemn negru, mahagon, palisandru veritabil, construcțiune modernă, cadru pancerat, agrafe, moderator etc., — se pot cumpără cu preț foarte favorabil în depozitul meu. Transportul și pachetarea sunt gratuite. Școalele, reuniunile de cântări și alte instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală
bune și solid lucrate.

Rog sprijinul onoratului public român.

Cu distincă stimă

TIMOTEI POPOVICI,
profesor de muzică

Sibiu—Nagyszeben
Strada Cisnădiei 7.

GOSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ ILUSTRATĂ

* *

REDACTOR: SEBASTIAN BORNEMISA

MUZICA MORȚII

AL. CIURA

Vedenii înspăimântătoare mă urmăresc prin vis, de câteva zile.

Cetesc groaznicul dezastru al celui mai mare vapor, cu care știința omenească se mândria cu atâta orgoliu, mai ieri-alaltăeri.

Ecatombele cadavrelor se înalță în piramide, ce se înșiruie mute, după o zbatere de câteva clipe în clocotul mugitor al talazurilor.

Îmi amintesc de minunatul tablou a lui Veresiaghin: Apoteoza războiului. E o piramidă, alcătuită din crani de mort, cari te privesc cu orbitele lor, pline de reproș și ironie, în vreme ce corbii dau târcoale tot mai stăruitoare...

S-ar putea schița un tablou tot atât de genial: Apoteoza mării, cu ecatombe de victime, cari sunt fărâșe apoi de nimfele și monștri marini, în fundul fâinuit al adâncului.

*

În fața morții gândurile ni se concentrează, și toată ființa noastră e stăpânită de un fior, care ne face, să vedem lumea cu totul în altă culoare. Cataclismele mari, cari mai ales în deceniul din urmă au bătut cu atâta furie, secerând sute de mii de vieți, ne fac să înțelegem, cât de șubred e terenul sub picioarele noastre, și cât de fragilă e această viață pământeană, la care fimem atât de mult.

Înțelegem atunci, că viața noastră este numai „o clipă suspendată, ce tremură între două vecinicii” și că ea nu ar avea nici un senz, dacă raza credinții nu s-ar resfrânge asupra acestui vis posomorât.

Ce înseamnă viața noastră de o clipă, în comparație cu veșnicia ce i-a premers și cu veșnicia, ce are să-i urmeze?

O schinteie, ce luminează o clipă, o ușoară ne-gură, ce se risipește în neant, la cea mai slabă adiere.

*

Și cu toate acestea, cât de mult ne legăm de viață și cât de înspăimântător e pentru fiecare dintre noi gândul morții.

Instinctul vital este, de sigur, cel mai puternic stimulent; dar judecata noastră omenească, n-ar tre-

bui să ne părăsească, nici chiar în clipele cele mai dușmănoase ale primejdiei.

Căpitanul naufragiatului vapor *Titanic* a știut să ne dea și în clipa morții, o frumoasă pildă de moarte eroică. Miile de Japonezi, cari au murit cu zimbet pe buze în jurul Port-Artur-ului, au fost tot atâtea pilde strălucite, că în fața morții trebuie să privim cu aceeași bărbăție, cu care am privit și în fața vieții. Sufletul de viață ni s-a dat din partea unei puteri mai înalte și tot ea are dreptul să ni-l curme, după voia ei.

A pornit cel mai grandios vapor pe valurile Oceanului Atlantic, și, probabil în aceeași clipă, a pornit și un munte de ghiață din înghețurile Nordului, ca o sfidare, ca o ironie pentru progresul omenirii încredute, care nu mai cunoaște nici o stavilă în drumul ei de biruință. Și cu cât nava grandioasă se apropia mai mult de țința triumfului, cu atât muntele călător se apropia și el, ca o stavilă nimicitoare. S-au ciocnit apoi, și în clipa aceea nenorocită căpitanul a fost conștuit de imenzitatea primejdiei. Câteva sute de oameni au perit chiar în clipa ciocnirii, și minunatul vapor — cea mai splendidă alcătuire a progresului modern — eră pierdut și el, irevocabil.

Horcăiturile și gemetele de moarte ale celor căzuți în valuri, au umplut deodată întunerecul acestei nopți de groază. Lumea și-a pierdut mințile; alergau cu toții ca nebuni la bărcile de salvare, strivindu-se și călcându-se în picioare. Abia revolverele oficerilor le mai puteau face pușină orânduială în acest vâlmășag al panicei oarbe.

Căpitanul a înțeles atunci, că totul e pierdut și că el avea să se cufunde deodată cu vasul, ce-l conducea.

A înțeles în aceeași vreme, că strigătul desnădăjduit al celor ce luptau cu moartea nu este nici decum înălțător pentru celea câteva mii de călători, a căror viață mai putea fi încă salvată. A comandat deci orchestrei, să cânte.

Orchestra aceea!

În ce condiții favorabile se vor fi angajat muzicanții aceia, pentru cel mai elegant vapor al lumii moderne!

În zorii zilei, când miliardarii visau încă în paturile lor dantelate, ei aveau să le dea salutul dimineții, să-i înveselească la masa bogată, și seara după cină, să-i legene până noaptea târziu în dulci simfonii,

În pocnetul vesel al sticlelor de șampanie... Toate aceste distracții aveau să înceteze acum deodată brusc, și căpitanul a ținut totuși, ca orchestra să-și împlinească datoria și în momentele supreme.

Dupăcum acoperim cu flori sicriul iubiților nostri, tot astfel a încercat să acopere cu acordurile simfoniei gemetele desnădăjduite ale celor ce se luptau cu moartea.

Lupta se desfășură cu o furie animalică pentru o barcă. Pentru un singur loc în barcă, chiar, se oferiau în clipele acelea de strâmtorare, milioane. Cât de redus eră în clipele acelea valoarea bogățiilor imense, în comparație cu cel mai mare bun al lumii: *viața*.

Gemetele morții și înbrâncirile desperate ale călătorilor au fost calmate, sau acoperite măcar, de acordurile orchestrei.

Căpitanul sta singur la postul lui de veghe și conducătorul orchestrei își agită tot mai mult bagheta, pentru a storce acorduri cât mai puternice, cari să acopere tânguiri și gemetele morții.

Valurile biruitoare pătrundeau tot mai năvalnic prin spărturile grandiosului vapor de odinioară. Se auziau trosnituri în toate încheieturile, vasul se aplecă într-o parte și vâjăitul valurilor eră acum tot mai pronunțat. Orchestra a intonat atunci cel din urmă cântec: „La Tine mergem, Doamne!”

Și s-a cufundat apoi în vârtoarea flămândă, în adâncimi de mii de metri, îngropând cu ea atâtea comori de milioane.

*

Te gândești cu sufletul îndurerat la această catastrofă; din care se desprinde totuși o imagine luminoasă.

Între atâtea sute de oameni, cari se striviau, pentru a-și asigura o barcă, căpitanul și tovarășii lui, au rămas la postul de veghe și au murit împlinindu-și datoria. Ne gândim la vechiul istoriograf grec, care a spus undeva, că cea mai înaltă fericire este: o moarte frumoasă.

În clipa când totul eră pierdut, ce înțeles mai aveau sbaterile neputincioase și acășările cu orice preț de cea din urmă frântură de scândură?

N-a fost un lucru cu mult mai bărbătesc pentru căpitan și cei din jurul lui, să moară cu demnitate, la postul lor, atunci când moartea și așa nu mai putea să fie înlăturată?

Au murit, pecelluind prin acest act eroic, cea mai sfântă podoabă, ce trebuie să întovărășască pe orice muritor în scurta lui viață pământească: *împlinirea datoriei*.

Au murit; — și au privit cu un zimbet în fața morții, care i-a îmbrățișat în simfonia muzicii, în clocolul de perzanie și de preamărire al talazurilor...

Umbră

M. SĂULESCU

*Cu cine sunt acuma pe drum, cu cine merg?
Mă simt atât de singur pe-un drum mereu tăcut...
Și par'că sânt o umbră, și umbră fiind, alerg
Să regăsesc odată pe cel-ce m'a pierdut...*

*O! poate că odată sub noaptea unui pom
Ne-am odihnit de cale, eu umbră și el om,
Și-am adormit în noapte și nu m'am deșteptat,
Iar el pornind în lume în noapte m-a lăsat...
...Și-a prins să bată 'n urmă din miază-noapte vânt,
Și frunzele căzură cu toate la pământ
Iar noaptea care 'n ea
Cu-adânca ei tăcere, uitat mă cuprindeă
A dispărut deodată, că mă trezii doar eu
O umbră ne 'nțeleasă câtând drumetul meu...*

*Vai! pentru care țintă pe drumuri lungi porni,
Sub care pom cu mine drumetul se opri?
De-aș fi cu el pe cale aș ști și eu ce vreă;
Dar nu e nici nainte, și nici în urma mea,
Dar nu mi-i nici în dreapta, și nici în stânga-mi nu-i...
Ce-mi spune totuși, însă, că sunt pe calea lui?
— El merge, cine știe pe unde, iară eu
O umbră nenteleasă câtându-mi-l mereu,
O! poate merg nainte ori poate 'n urmă merg,
Sunt obosit de cale, sau poate că alerg,
Dar nici nu știu pe unde și nici spre care zări,
Și veșnic ne desparte aceleași depărtări...*

O O O

CĂSNICIA LUI LUDOVIC PETRESCU

de ION AGĂRBICEANU

— 8 —

VII.

În ulița teilor, în catul întâiu al unei clădiri frumoase, se începă o nouă căsnicie. Fereștile luminoase se deschideau spre stradă în care mai veghiau ici și colo, teii bătrâni. Odată erau deși, și prin lunie mirosul îmbătător al stelutețelor aurii atrăgea, în serile frumoase, multă lume pe ulița aceasta. Acum trecătorii sunt mai rari, dar aerul e tot așa de curat ca și pe vremea teilor.

Lucia simțea o mare plăcere să rămână vreme îndelungată în fereastra deschisă, să soarbă puterea învietoare din fire, să urmărească trecătorii grăbiți ori fumul ce se înalță din coșurile fabricelor depărtate. Din fereastră se zăreau spre miazăzi munții dela granița românească, înalți, vineții, ca și cum i-ar acoperi un vâl nespun de fin de mătase albastră. Mai ales priveștea aceasta îi plăcea Luciei. Totdeauna i se coboră în suflet liniște, pace adâncă, de câteori îi privea îndelungat.

Lucia se îndrăgostise, îndată după cununie, în

camerele sale mobilate atât de strălucit. În fiecare dimineață, după dejun, ea făcea ordine prin casă, ea ștergea și cel din urmă fir de prav, și mângăia fiecare mobilă, ca și când ar fi copiii săi. Avea senzații de adâncă plăcere de câteori putea șede într'un colț al divanului, și privind prin camere își spune: sunt ale mele!

Cât avuse ea să sufere la ei acasă, la bunică-sa chiar, având mereu înaintea ochilor atâtea vechituri, cari o îndemneau mai mult decât orice, să simtă pustiu și moartea pe-aproape. Mai avea aceeași senzație numai când croia, cu mamă-sa, vr-o haină trecută din modă, să coase din ea alta nouă.

Lucia ar fi rămas bucuroasă partea cea mai mare din zi închisă în apartamentul său, dacă nu i-ar fi plăcut, în aceeași măsură, să facă plimbări lungi pe străzile principale, prin promenăzile umbroase, pe unde întâlnea atâtea femei frumoase și haine scumpe. Simțea un nesfârșit deliciu să-și arete toaletele atât de elegante, încât eră convinsă că nici o femeie nu o întrece. Lucia nu-și comandă o haină să nu i-o descrie modistei până'n cele mai mici amănunte.

În lunile de vară, în Septembrie chiar, Lucia eșia regulat la unsprezece, făcea plimbări lungi, din cari se întorcea totdeauna voioasă, satisfăcută. Plăcerea ei cea mai mare eră să vadă în fiecare zi că întrece în frumuseță și eleganță pe toate nevestele tinere pe cari le întâlnea.

Mulțimea tinerilor, a bărbaților cari începură s-o admire dela cele dintâi plimbări, pentru Lucia ca și când n-ar fi fost Ludovic putea să rămână liniștit în farmacie. Se părea că Lucia nu prețuește pe nici un bărbat mai mult decât pe Ludovic.

Iar Ludovic până la căsătorie i s-a părut, cel mult ridicol, dela căsătorie încoace însă Lucia îi mai descoperi o calitate: eră greșos cu toată dragostea lui. Lucia îl înfierase cu cuvântul acesta, în gândul său, fără nici o muștrare, mai vârtos că ea nu se gândise niciodată mai serios la drepturile pe cari căsătoria le dă unui bărbat. Ludovic fusese în ochii săi numai mijlocul ca ea să poată intra în viață, să se poată bucura de toalete, plimbări, vizite, petreceri. Și-i părea că singură aceasta e toată menirea bărbaților în lume.

În femeea aceasta, care părea predispusă din tinerețele celea mai fragede pentru o viață comoadă, strălucită, care de copilă purtase mereu conștiința sărăciei ca un pumnal de ghiață înfipt în inimă, inima rămase rece ca sloiul. Vecinica ei preocupare de-a putea ajunge strălucită între femei, părea că-i întunecase pentru totdeauna partea de suflet, care ar fi putut-o apropiă de bărbați.

Lucia deci, simți un adânc disgust față de Ludovic încă din zilele celea dintâi. Și deși disgustul acesta o cufundă câteodată în gânduri grele, nedeslușite, dar a căror amărălă o simțea în toată ființa sa, totuși nu suferea cu mult mai tare sub povara acestui simțământ, decât sub a ridicolului, care-l nutrise față de Ludovic totdeauna. Vecinica ei preocupare de-a gusta cât mai mult din plăcerile unei femei în viață, — cum credea

Port național: Costum de pădureancă.

dânsa, — nu-i da răgaz să adâncească tainele aceluiași disgust.

Lucia nu mai avea ce să dorească. Ludovic cheltuiuse încă o mie de coroane pentru toalete cât ținu vara. Și de câteori Ludovic îi împlinea aceste dorințe a luxului, Lucia îl îmbrățișa cu bucurie. Ea nu-l iubea, dar eră îndrăgostită în toaletele ce i le cumpără Ludovic.

Una dintre plăcerile cele mai mari ale Luciei eră să petreacă în fiecare zi un ceas în cabina de baie. În aerul saturat de vapori, în apa caldută, avea senzații dulci de molesire, de toropeală care părea că-i îndulcesc toate fibrele din trupul alb, plin, cu formele tari și rotunde; atunci îi părea că visează, îi părea că ascultă o poveste din copilărie, îi părea că-i zina lacului care se scaldă. Avea senzația că chiar plutește în jurul său miros de pădure, de pământ răvan, de viață. Dacă se privea în oglindă își vedeă numai ochii, și-i păreau de multeori ochii unei străine, mari, senini și umezi.

Ludovic o luă în fiecare seară la plimbare, și dela câteva săptămâni, o ducea aproape regulat și la cafea. Aici se retrăgeau într'un colț, la o masă rotundă de marmoră și-i cerea ei un sirop, lui o băuturaică. Vorbeau încet despre întâmplările zilei, despre casă, despre bucătăreasă. Privirile Luciei umblau rătă-

cite prin sală, și abia apucă să-și soarbă Ludovic beutura, să ese. Nu-i plăcea cafeneaua, a cărei și cel din urmă scaun eră penetrat de mirosul tutunului.

Dar cu atât mai vârtos iubea Ludovic cafeneaua. Și dacă se întâmplă să vadă vreun cunoscut, îl aducea îndată lângă el, îl prezintă nevestei, și porunceă șampanie. A beut odată cu dl Schuster și cu Lucia, și de-atunci beutura aceasta n-o mai putea uita nici în farmacie, când compunea medicinale.

Lucia îl înfruntă cu privirea, credeă că Ludovic are să alunece la beție, ori că, poate, are de mai de mult patima aceasta. Dar bărbatul surizându-i, n-o luă în samă, și comandă beutura. Lucia știă că de câteori bea își perde capul și spune prostii, oricine ar fi fost de față. Începea totdeauna cu goana oamenilor după fericire, și spuneă, mai pe scurt, toastul ce-l ținuse la ospăț: „N'avem dreptul să ne bucurăm de viață? Să fim fericiți? Cine slujește de unsprăzece ani în farmacie să n'aibă dreptul a bea un păhar de vin bun?”

Lucia se frământă pe scaun, se simțea adânc umilită în fața oamenilor pe cari, de multeori, atunci îi vedeă mai întâiu. Și-l îndemnă pe Ludovic să plece. Dar acesta până mai aveă un strop de vin, nu plecă.

Apoi se ridică bucuros și-o conduceă pe Lucia. Acum i se deslegă limba, îi veniau pe buze cuvinte frumoase, dulci, și sfințea în gândul lui băutura.

Ludovic Petrescu îmbătrânise mult în vara aceasta. La două săptămâni după cununie simți într-o bună dimineață că inima lui începe să se răcească. În vremea cât a cunoscut-o pe Lucia până la căsătorie își uita de multeori că are patruzeci de ani. Vecinica agitație în care trăia îi da senzația tineretii. Ar fi jurat că inima lui e în stare să iubească cu tot atâta intensitate, ca și o inimă tinără. Își simțea sufletul plin, și bogăția aceasta îl făcū să se creadă de douăzeci și cinci de ani. Dar în scurtă vreme Ludovic simți că inima lui începe să se deșerteze, să înlemnească. În dimineața când avū mai întâiu conștiința aceasta Ludovic Petrescu înghețā de spaimă. Îi părea că toată dulceața ce-i pătrunsese ființa se evaporează încet-încet, și el rămâne cu simțămintele lui dinainte de-a o cunoaște pe Lucia. El se gândise, eră sigur, că va rămâneă tot așa de amețit de fericire întreaga lui viață. Și acum simțea că visul lui e pe sfârșite. Și se gândea cu groază că se va regăsi iarăș pe el, cel de demult. Dar asta nu se putea, el nu putea să-și peardă comoara pe care a purtat-o în suflet. Și atunci își aduse aminte de descurajarea ce-l cuprinsese în ziua cununiei, la prânz, și cum ș-a întărit inima cu vinul.

Și, se hotărî că, cu orice preț, trebuie să-și rețină fericirea. Și începū să bea, să întinerească, să-i poată spune Luciei cuvinte dulci. Iar de când băuse cu dl Schuster șampanie, simți că băutura aceasta aprinde mai iute fantasia.

Bietul Ludovic! Se înșelă amar, îl mințeau toate simțurile. Iubirea lui nu dispăruse nicăiri, ci se redusese numai la proporțiile pe cari le putea cuprinde o

inimă trecută de patruzeci de ani. Dar ceea ce-l hotărî pe Ludovic la căsătorie, ceea ce-i părū suprema fericire, îmbătarea dulce a tuturor simțurilor pe care o putū pricepe și el ca și un tânăr priin cea din urmă isbucnire a dorințelor suprimate de așteptare, beția ucigătoare, aceea într'adevăr se ascunse din sufletul lui Ludovic pentru totdeauna. El numai în iubirea aceasta credeă, și începū deodată să urască de moarte pe toți tinerii, căci credeă cu îngrozire că iubirea aceasta e proprie numai tinerilor.

De aceea începū să se înșele cu beutura, să-și câștige, cel puțin pe câteva clipe numai, senzația iubirei celei de mai nainte. Nu eră nici o primejdie să devină bețiv. El eră cumpătat, și se temeă decând cu toastul, de desprețul Luciei. Dar se munciă zadarnic, urmărea un vis deșert, care nu-i putea fi spre nici un folos. Dimpotrivă slăbeă, și disgustul Luciei față de el creștea mereu.

Ceea ce-l descurajă mai mult pe Ludovic eră, că cu toată împotrivirea desnădăjduită ce-o făcea, începū să se gândească cu teamă la cheltuelile căsniciei, pe cari nici pe departe nu le mai putea acoperi din salariul său. Pe la jumătatea lui Septemvrie trebui să ridice deodată două mii din libelul său. Îi mai rămăseseră două, dar Luciei nu i-ar fi spus pentru nimic în lume.

Valoarea banului care-i părū așa de neînsemnată în zilele când sufletul îi eră plin de beția dragostei, începū să-i apară din nou în proporții și mai mărite, decât înainte de-a cunoaște pe Lucia. Zadarnic cercă să se îmbărbăteze, spunându-și că Lucia e cea mai mare comoară, că banul nu poate fericī, golul din libelul de depuneri îl urmărea mereu ca un dușman înrăutățit, care te pândește în orice colț. Ludovic se silea să stee de vorbă cu clienții, tândăleă mai mult până compunea medicinale, cetea cu mai multă încordare rețetele doctorilor, de teamă să nu rămână singur. Dar, spre groaza lui, simțea că chiar în mijlocul acestor ocupații spectrul libelului i se arată închipuirii lui înfrigurate. Simțea că până face un calcul pe hârtie, în mintea lui se înșiră cu totul altă socoteală, cu cifre nespūs de clare.

Aveă noroc că dl Karl Schuster îl înțelegeă, și dela căsătorie îi urcă în fiecare lună salariul. Când l-a invitat dl Karl Schuster la sfârșitul lunei celei dintăiu la cafenea și i-a plătit șampanie, Ludovic se simți foarte fericit. A primit cu bucurie invitarea, a luat-o pe Lucia și s-au dus. Dl șef fusese în sara aceea deosebit de vesel. Părea că i-a căzut chiar povara grăsimii, că n-o mai simte. Domnul Karl admiră, cât ce putea cu ochii lui mici, pe Lucia, și-și povesti vieța întreagă, ca și când ar fi voit să facă o mărturisire. Lucia priveă distrată prin sală, și, ca totdeauna, dorea să ese cât mai îngrabă. Însă dl Karl se opuse din toate puterile. În fața Luciei apotecarul nu cutezā să vorbească românește.

„Nu se poate doamnă Lucio. Astăzi suntem mai întâiu împreună la un păhar de vin cu dl Ludovic. Noi suntem prietini vechi, și-mi faceți o plăcere deosebită

dacă mai rămâneți. Mai luăm încă numai o sticlă“, și bătut c'un inel gros de aur în marmură.

Lucia îl privi pe-o clipă: îi făcea impresia unui hipopotan, care o privește cu doi ochi mici, aprinși, sfredelitori. Obrajii largi ai domnului Karl scipeau, ca și când ar fi unși.

Ludovic rămase bucuros. Simțea că, pe cât i se aprindea fantazia, se simțea tot mai întinerit. Sticla aceasta însă totuși fu prea mult. Dl Karl rămâne răstimpuri lungi nemișcat, cu buza de din jos căzută, cu privirile speriate la Lucia.

Dar în ziua următoare dl Schuster îi mări cu o sută de coroane leafa: „Începutul căsniciilor e costisitor, domnule Ludovic. Știu și eu“, zise mulțumit sasul.

— urmează —

0 0 0

„COBZARUL”

de E. VĂCĂRESCU și P. MILLET — Muzica de G. FERRARI

„Opera dela Paris a reprezentat în 30 Martie „Cobzarul“, care a avut un succes fără pereche.“
Ziarele noastre.

Însfârșit a sosit și reprezentarea mult așteptată, și mai mult trâmbițată a *Cobzarului*. Opera din Paris a făcut jertfe nespuse, ca să aibă de ce se căi. Căci pe urma piesei domnișoarei Văcărescu și doamnei Ferrari altă dobândă n-a răsarit.

N-aș scrie niciodată șirele ce urmează dacă n-aș vedea ce păreri mincinoase se răspândesc în ziaristica noastră despre piesa aceasta. Câțiva prietini îmi trimit din când în când ziare dela noi și din țară. Când am cetit știrile despre premiera și apoi despre „marele succes“ al *Cobzarului*, nu știam, sunt eu așa de prost încât nu înțeleg nimic din frumsețile artistice, sau gazetele vorbesc din ignoranță și-și bat joc de cetitori, pe cari ele îi cred astfel și mai ignoranți. De oarece însă nici alții mai competenți decât mine n-au prea găsit frumseți originale și adevărate în noua operă, înclin mai curând spre părerea a doua. Înaintea ochilor am tocmai trei articole consecutive din ziarul „La Roumanie“ în cari un anumit Leon Lahovary, făuritor de versuri slabe în franțuzește, nu numai că face din *Cobzarul* o operă fără pereche, ci prezice și minunea, că domnișoara Văcărescu va ajunge în curând o ființă legendară la noi. Vezi doamne noi suntem așa de primitivi, încât oricine ne aduce costumele pe scenă, ia proporții uriașe, proporții de proroc-apostol în imaginația noastră.

Să vedem însă opera.

La ridicarea cortinei un tablou într-adevăr românesc. În stânga casa țărănească văruiată alb, cu pridvor, cu ardei roșii înșirați pe sfoară, cu floarea soarelui la fereastră. În dreapta jireada de paie, fântâna cu cumpană, apoi copaci. Și totul e la marginea câmpului, ce se vede în fund plin de znopturi aurii, și strălucitor în bătaia soarelui de după amiază.

Țărani și țărance se bucură, că au terminat secerișul, aduc carul cu boii, încarcă znopturile în car și ies.

Din curtea lui Pradea, stăpânul moșioarei, vin servitoarele Viorica și Nedelca, să ducă apă. La fântână însă stau de palavre, în loc să grăbiască. Se ivește Pradea, care le ceartă, iar fetele iute își iau cofele cu apă și-o șterg în curte.

Din casă iese lana, nevasta lui Pradea, visătoare, nebăgând de seamă pe nime și cântându-și dragostea ei nenorocită, fața de Stan cobzarul, pe care-l iubește și acum încă, dar pe care i l-a răpit țiganca cu vrăjile ei. El a plecat cu țiganca departe, iar ea s-a măritat după Pradea, care-i brutal, și răutăcios și autoritar, și pe care nu-l iubește de loc.

Pradea o aude cântându-și astfel pasul, și-i poruncește să intre în casă. Sosește îndată întreaga ceată a secerătorilor, aducând un om cu căciula albă, cu cobza în mână, pe Stan. Și începe jocul: sârba, chindia, brâul, dar nici o horă. Apoi Stan cântă un cântec de dragoste, lana iese la fântână, îi dă să bea din copaie; dragostea arde nebună; poporul se împrăștie, iar țiganca iese amenințătoare și furioasă de necredința lui Stan, care-i bărbatul ei și — cortina cade.

Actul al doilea se petrece noaptea, câtră zori. Stan cobzarul a venit la casa Ianei; se întâlnesc, își

Iana, în opera „Cobzarul”

Nedelca.

Viorica.

cântă amândoi cânta pentru necredința lor de până acum. Cobzarul vrea s-o hotărăscă să fugă cu dânsul. Lana însă cu toate că-l iubește, respinge planul acesta, căci i-a jurat credință lui Pradea înaintea altarului. Îl urește pe Pradea, soarta sa însă-i legată pe veci de el. Se zmulge deci și intră în casă.

Țigancă îi pândise. Iese la iveală, roagă pe Stan, să plece de aici, să meargă cu dânsa, care-i credincioasă, să uite pe Lana. El însă, care n-o iubise niciodată, nici nu vrea s-o asculte. Nenorocita țigancă îl roagă, stă să cadă în genunchi înaintea lui, iar când vede că totul e zadarnic, amenință, că înștiințează pe Pradea, și își bate joc de Stan. Înfuriat Stan o prinde de gât și între copaci o ucide. Se întoarce apoi șovăind și se așază pe un buștean, conștiu de crima ce-a săvârșit-o.

Astfel îl află Lana. El o roagă din nou să-l urmeze. Ea îl refuză din nou, și-i aduce aminte, de țigancă, care-l iubește. Atunci el îi mărturisește că a ucis-o. Lana îl ceartă, și acum e gata de a fugi cu el. Pradea însă dă peste dânsii îmbrățișați, le aține calea, îl apucă pe Stan de piept și strigă după ajutor. În toiul luptei îl apleacă pe Cobzar peste temeiul fântânii, gata să-l azvârle în adânc. Lana văzându-și iubitul în primejdie, ridică junghiul, pe care îl azvârlise mai adineauri Pradea nevoind să-i omoare, și îl implântă

bărbatului său în spate. Pradea se rostogolește mort, Cobzarul a scăpat. Poporul se strânge și privește înfiorat la cele două crime. Stan și Lana stau dârji în mijlocul mulțimii. Știu că-i așteaptă ocna, dar nu le pasă căci iubirea pretutindeni e biruitoare.

Acesta-i conținutul „Cobzarului“. Și dacă ar fi numai asta n-ar fi nimic. Căci am văzut noi librete și mai grozave, și mai bogate în crime, și mai fantastice. Opera domnișperei Văcărescu însă are pretenția de a fi națională, de a desveli un colț din sufletul acesta românesc, care vibrează în noi toți. Iar aici greșala-i neiertată.

Acțiunea întreagă e de un romanticism fără relief, fără caractere bine marcate, fără pic de justificare a faptelor. Nimic românesc, totul convențional. Dacă am schimbă numele și costumele persoanelor, îmbrăcându-le într-ale altui neam, am avea aceeași impresie de irealism și neverosimilitate.

Lana femeie cuminte, așezată, e îndrăgostită de un cobzar, de un țigan scripcar. Ei bine, oricine cunoaște neamul românesc, știe că dragoste între o femeie, care se poate mărită după un bogătan, și între un țigan cu cobză, nu poate exista, ori cât de frumos i-ar cântă acesta de inimă albastră. Prin urmare însuș miezul acțiunii e pe o temelie greșită. Apoi domnișoarei Văcărescu îi lipsește darul de a ne da caracterele în urma faptelor lor. Caracterizările la dânsa sunt descrieri puse în gura altor personaje. Iar faptele persoanelor zugrăvite astfel, de regulă sunt în contradicție, cu ce se spune despre ele. Astfel despre Pradea aflăm din gura lanei, că-i brutal, nesuferit, că-i un adevărat monstru; îndată ce îl vedem însă pe dânsul, și-i vedem faptele, ne convingem, că nu-i de loc monstru, ci-i om foarte de omenie, care nu face altceva, decât ceea ce ar face orice om cinstit în locul lui. Stan, despre care toți spun, că-i duios, blând, cu ochi albaștrii, că nu știe altceva decât cântece melancolice de iubire, își ucide pe nevasta sa proprie, când aceasta pare că-i încurcă drumul. Și așa mai departe: o lipsă de consecvență pe întreagă linia. Nu mai vorbesc de cele două crime petrecute așa curând una după alta, căci rețeta obișnuită a unei catastrofe tragice cerea imperios așa ceva. Iar când talentul dramatic îți lipsește, când nu poți plâzmuți o tragedie sufletească numai, cuțitele și revolverele îți ușurează îndată sarcina.

Romantismul acesta exagerat și sarbăd, fără nici o notă pronunțată ne aduce aminte de atmosfera operei „Trovatore“, în care cu mici variații, am regăsi aproape același fel de a înțelege sentimentele.

Și eră firesc, ca muzica brodată pe o astfel de temă să nu fie de prea mare însemnătate, ba să fie oșândită în curând la moarte. Căci doamna *Gabriela Ferrari* nu dispune nici pe departe de vigoarea și melodia marelui meșter al „Aidei“. Dacă puterea muzicală a lui Guiseppe Verdi a putut susține dramele mediocre cari îi steteau la temelie, muzica debilă a doamnei Ferrari avea nevoie de o dramă puternică și concisă, ca să poată rezista. Drama aceasta însă domnișoara

Pradea.

Văcărescu și colaboratorul său P. Millet nu i-au putut-o da. Părțile cele mai izbutite, ca melodie, sunt acelea pe cari nu dânsa le-a plăzduit, ci geniul adânc și bogat al neamului nostru: jocurile și balada Ianei. Balada mai ales, dezvoltată din melodia doinei lui Jianu, are câteva accente întradevăr puternice. Destul de drăgălaș e și începutul actului al doilea, cu câteva fiorituri românești. Ceeace lipsește însă dela început până la sfârșit e orchestrația. Ansamblul instrumentelor îți face impresia unui zornăit de cobză, însoțit de câte un chiot. Păcatul acesta iese mai puternic la iveală în jocurile naționale. Melodia lor bogată variată și cu o linie așa de sigură ar fi câștigat cu mult mai mult dacă ar fi avut parte de-o orchestrație plină.

Iată dar, că nu-i succesul așa fenomenal cum se trimbițase. Libret slab, muzică slabă, cu împrumuturi bune. Lucrul acesta însă nu mă miră de loc. De unde să cunoască sufletul românesc, sufletul țaranului român domnișoara Văcărescu, care nu-l știe, nu-l vede, nu-l aude decât de pe giumurile expresului, sau din jilțul automobilului; care n-a cântat, n-a plâns și nu s-a bucurat cu dânsul, care nu i-a văzut decât haina de sârbătoare și nu-i știe cămașa grosolană și aspră și ruptă, care ascunde urmele biciului arândășesc sub dânsa? Și de unde să cunoască muzica românească doamna Ferrari, când dânsa n-a văzut Români decât doar pe cărți postale ilustrate, și când tot, ce a putut ști dânsa despre horele, sârbele, învârtitele noastre, poate numai dela Jean Feder și-a putut câștiga? Lipsește aici mie-

zul, puterea adevărată, suflul larg, care i-ar fi putut da trăinicia artistică: lipsește sufletul românesc. Dar sufletul acesta numai atunci îl poți coborî în operă de artă, când îi simți în tine însuși vibrarea. Iar domnișoara Văcărescu și doamna Ferrari sunt departe de situația aceea fericită...

Și cu toate acestea opera mi-a plăcut. Ceeace mi-a plăcut mie, și a plăcut parisienilor, au fost costumele, frumoasele și pitoreștile noastre costume. Acestea însă sunt creația țărăncilor noastre, și au fost aduse prin străduințele doamnei Lahovari. În schimb dansurile, pentru cari se adusesse anume un profesor dela București, au fost în multe locuri desfigurare. Înțelegem că eră balet. Dar orice balet, îndată ce ia ca motive dansurile naționale ale unui neam, trebuie să știe samă de caracterul general al acelor dansuri, nu numai în ritm, ci și în buna conduită a atitudinilor. Căci eră foarte penibil să vezi decența maiestoașă a fetelor noastre schimbată în indecență voluptuoasă de balerină.

Astfel cu oricâtă virtuositate au fost jucate rolurile, „Cobzarul“ nu ține așful, iar parisienii nu s-au ales, decât cu câteva tablouri vivante pitorești și cu un cuvânt nou pentru dânsii: „le cobzar“, „un fel de *trouvère* sau *menestrel*, care în România umbă din sat în sat cântându-și cântecele de-alungul drumului în murmurul unui fel de ghitară destul de rudimentară, cu trei coarde numită *cobza*“.

Noroc că publicul cuminte știe face deosebire între popor și indivizi!

Paris, 16 April.

Vasile Stoica.

OOO

Noaptea cu pătrar de lună...

T. MUREȘAN

Noaptea cu pătrar de lună
Ceasurile-mi par povești...
Lacul doarme, vântul sună,
Merii-mi cântă la ferești...

Cu privirea cătră stele
Răzimat de geamul scund
Tac ș'ascult după perdele
Graiul apelor pe prund...

Tac și simt cum mă 'nșioară
Visul tainic, visul sfânt,
Care n-o să-l mai am doară
Niciodată pe pământ...

...Lacul doarme, vântul sună
Merii-mi cântă la ferești...
Noaptea cu pătrar de lună
Ceasurile-mi par povești...

OOO

MISTERUL POETULUI

Roman de ANTONIO FOGAZZARO

Trad. din italienește de: D. TOMESCU

— 14 —

XIII.

A doua zi, dimineața, eșii din casă la cinci și jumătate. De sus, se cernea o bură subțire, și departe, în fundul străzii, se arată foișorul rotund dela Frauenthor, învăluit în pânze de ceață. Mă îndreptai spre locul acela, unde întâlnisem pe Violet. Nu se vedeă țipenie de om; cafeneaua Sonne încă nu se deschisese; auziam numai, undeva în apropiere, murmurul liniștit al fântânii de bronz. Ca să merg în Burgschmiedstrasse, trebuî să străbat orașul pustiu, învăluit în haina cenușie a ceții, și având ceva măreț, fantastic, în acea venerabilă vechime a lui.

Printre poduri puternice, văzui o apă scăzută, prăbușită între două diguri de case negre, încoronate cu turnuri și cu creste, care se perdeau sus, în păenjenis de aburi; văzui monumente mărețe, neatinsse de puterea morții; văzui sfinți, călugări și ostași din vremea aceea veche, împetriți pe colțurile caselor, implântați deasupra porților, pe parapetele galeriilor și pe balcoanele ogivale și încolțurate ale fațadelor. Aveam impresia că neamul omenesc se stinsese și că soarele murise demult, că ulițele acelea erau o vedenie magică a trecutului, iar eu, nu eram decât o umbră.

Găsii turnătorii Yves puțin mai afară de Thiergartnerthor. O calfă îmi spuse că familia Yves locuia în Theresienstrasse și-mi dete totdeodată și numărul casei. Îl întrebai, dacă stăpânul aveă să vină mai târziu la turnătorie.

Care? — îmi răspuse el. — Sunt trei frați. — Atunci, îi vorbii despre acela care fusese în Italia și aflai că se întorsese cu domnișoara de douăzeci de zile, că nu se află tocmai bine, că venia foarte rar la turnătorie, dar că a doua zi aveă să vină negreșit. Îl întrebai, dacă a doua zi n-aveă de gând să plece la Monaco.

Îmi spuse că e peste puțină. Înainte de a plecă, îndrăznii să-l mai întreb, dacă lucrătorii din atelier nu pregăteau vreun dar pentru nunta domnișoarei; îmi spuse că nu știe nimic despre asta. — Știți cel puțin — adăogai eu — când se face nunta? — Nu — îmi răspuse el cu nepăsare — asta nu mă privește.

În zece minute, mă dusei în Theresienstrasse, trecând pe lângă aleele umbroase din Burg, pe unde obișnuia poate Violet să se plimbe, și găsii, lângă o fântână, casa pe care-o căutam. Eră o casă elegantă, în stilul renașterii germane, cu balcoane eșite în afară și cu creste de pălărie chineză pe la colțurile acoperișului. Două ferestre apropiate, din rândul de jos, aveau glastre de flori. Eră ale Violetei? Îmi scria ea poate în clipa aceea? Întrebai pe o femeie, care scoate apă dela fântână, dacă aceea eră casa Yves. Nu știă. Ploaia cădea acum mai deasă și toate ferestrele stăteau închise. Trecui în sus și-n jos pe dinaintea ca-

sei, neștiind dacă e bine sau nu să mă arăt Violetei și neputând să mă despart de locul acela.

Însfârșit, văzui un *friseur* deschizându-și salonul, și intrai la el, nădăduind să pot află ceva; eră un tânăr în haină neagră, cu ochelari, părea un student de metafizică. Chiar și în salut, aveă aerul că se smulge cu greu și cu mirare din lumea ideilor lui, pentruca să apară în această lume josnică, învăluită în lumina slabă a norilor și a unei flacări subțiri de gaz.

Abia putui să aflu dela el, că frumoasa clădire de alături aparține fraților Yves; că erau neînșurați și că țineau pe lângă ei o nepoată, care trebuia să se căsătorească încurând cu un oarecare profesor Topler; că acest profesor Topler trăise câțiva ani la Nürimberg și acum predă lecții la gimnaziul din Eichstätt.

Mai aflai apoi, că Topler eră cam de vreo patruzeci de ani, că eră mic și gros, și purta mustați. Însăși ochelarii flegmaticului coafor păreau încremeniți; niciodată, de sigur, nu i se întâmplase să coboare din lumea lui metafizică, pentru un mușteriu atât de curios.

Eichstätt? Numele acesta nu-mi eră nou; mi se părea că-l cetisem, c-o zi înainte, pe frontispiciul unei stațiuni singuratice, între dealuri și păduri, și-l auzisem poate și din gura prietenilor mei din Monaco. Eșii afară, în stradă, îndeajuns de mulțumit de această primă licărire de lumină. Plouă mereu, și la casa Yves nu se deschisese nici o fereastră. Hotărîi să mă întorc la hotel și să caut Eichstätt în Baedeker-ul meu. Găsii, că e un oraș foarte vechiu, la cinci kilometri de stațiunea sa, pe linia Nürimberg—Monaco.

Fără îndoială, miss Yves aveă să meargă a doua zi la Eichstätt, și fără îndoială, aveam să merg și eu. Pe când mă gândeam, cum aș putea să motivez mergerea mea la Eichstätt, cineva bătă la ușă și un camelier veni să îmi dea de știre, că în sala de mâncare se află o persoană, dela care aș putea să capăt informațiunile cerute în ajun. Coborii în sală și găsii un domn cu înfățișarea sinceră și prietenoasă, care mânca și stetea de vorbă cu stăpânul.

Se îndreptă numai decât spre mine, spunându-mi că cunoaște foarte bine pe frații Yves, patronii unei turnătorii și oameni foarte cumsecade; nu mai făceau acum afaceri bune ca altădată, pentrucă la Nürimberg, construcția de mașini eră în decădere; cu toate astea, se bucurau de-un nume bun. Înțelesei, că mă luase drept un om de negoț. Observă și el numai decât, că eu doriaam cu totul altceva, și-mi luă înainte, întrebându-mă dacă doresc informațiuni personale. Îmi luai atunci un aer cât mai nepăsător, și-i răspunsei că nu țin așa de mult la aceste informațiuni. Cunoscusem în Italia pe unul dintre frații Yves, și trecând acum prin Nürimberg, eram curios, firește, să aflu câte ceva despre dânsii.

Domnul îmi vorbi atunci foarte elogios despre dânsul, și adăogă, că plimbarea prin Italia nu-i întremase de loc sănătatea; iar când află că n-am să stau mult în Nürimberg și că n-am de gând să vizitez pe frații Yves, începă să-mi vorbească despre dânsii mai

deschis. Veni vorba și despre Violet. Nu vorbise cu ea decât de două, sau de trei ori, dar eră încântat și înțelesei c-o socotiă cu mult mai superioară unchilor ei, în ceea ce privește spiritul, cultura și simțirea, și că, după părerea lui, această fată nu putea să respire, în casa Yves, o bună atmosferă morală. Unchii ei, ce-i drept, erau oameni cumsecade, dar prea cufundați în meseria lor de *Maschinenbau*; erau puțin cam ciudați, și afară de asta, mai erau și oameni cu idei înguste.

Tatăl Violetei făcuse pe pictorul, se căsătorise în Italia și murise în Anglia, nu mult după moartea tinereii sale soții romane, lăsându-și singura-i copilă fără nici o avere. Unchii o luaseră sub îngrijirea lor, și acum, miss Yves avea vreo douăzeci și cinci de ani. Într-un timp se răspândise vorba, că din pricina infirmității sale, de-o parte, iar de altă parte din pricina unei vechi întâmplări nefericite, domnișoara părăsise gândul căsătoriei; apoi, deodată într-o bună zi, se lăți vestea că se logodește cu dl Topler. Acest domn Topler eră un profesor foarte stimat și vrednic de multă cinste, dar, pare-se, nu tocmai potrivit unei tinere fete, cu gusturi alese, așa cum eră miss Violet. Predă lecții la gimnaziul din Eichstätt. Cununia, amânata de mai mulțori, trebuia să aibe loc pe la sfârșitul lui Iulie, îndată după închiderea cursurilor școlare. Toate aceste amănunte îmi fură istorisite, cu mici întreruperi, de către domnul acesta necunoscut, cu care, în cele din urmă prânzii împreună, pentru a mai ușurâ și a mai îndulci puțin mersul dialogului nostru.

Când zise o *veche întâmplare de demult*, simții că mi se surpă inima. Înțelesesem numai decât, că tristețea Violetei nu eră decât devastarea pe care-o lăsase în urmă-i vijelia năpraznică a unei pasiuni mari; ea însăș, în scrisorile ei, îmi pomenise în treacăt despre un asemenea trecut; totuș am răbdat, ca și cum ar fi stărut în mine o nădejde nesocotită, că Violet nu-mi spusese adevărul. Nu îndrăznii să-i cer o lămurire chiar atunci, în clipa aceea. Vorbirăm despre altele, despre arta din Nürnberg, despre Veit Stoss și Krafft, și despre Museul germanic. Interlocutorul meu îmi spuse, că dacă vreau să-mi fac o idee despre profesorul Topler, n-am decât să privesc, ducându-mă la Muzeu, străvechiul călugăr de peatră, așezat la colțul străzii Karthäuser. Atunci, cu un ton nepăsător, îndrăznii să arunc o întrebare asupra peripețiilor de demult ale missei Yves. — Lucruri vechi — răspunse dânsul — lucruri triste. Prea multă încredere în oameni! El mântuise de mâncat, și cu aceste din urmă vorbe, se sculă, lăsându-mi inima și mai amărâtă și mai turburată de chinuri și de îndoeli.

Închipuirea nu-mi dădea pace de loc; mi-arătă mereu icoane, pe care nu puteam nici să le alung, nici să le sufăr. A trebuit să sufăr mult, să-mi trudes inima, până să ajung la ideea, reînviată oarecum, că Violet acum mă iubește pe mine.

— urmează —

O O O

A II ediție a romanului „Înstrăinații“*

Nu-mi aduc aminte să fi cetit undeva despre psihologia atitudinii; despre atitudinea insului și despre atitudinea societății. Poate că reclamă o cercetare prea întinsă un astfel de studiu! Și cât de interesant ar fi!... Este o manifestare sufletească adânc ascunsă în om; atât de adâncă, că pe când alte manifestări le poate observa și omul de rând, pe aceasta nu o poate decât cel pregătit. Cu atât mai mult se depărtează de cei dintâi, ca și unele fenomene cerești pe care nu le poate observa decât cel specialist, cu cât această manifestare sufletească nu se reproduce fiziologicește, ca de exemplu râsul.

După niște copii ale „Cinei cea de taină“ de Leonardo da Vinci, se vede cum pictorul a reprodus pe fața lui Iuda întreaga manifestare sufletească prin întunecarea feței, prin ascunderea capului în pământ, care făceau să-și ia o altă atitudine prin-

* Dumitru C. Moruzi: „Înstrăinații“ roman social. Edit.: Grig. Gheorghiu-Putna și Ilie Deleanu, București 1912. Preț 3 lei.

tre cei nevinovați, când Domnul a zis: „Adevăr, adevăr zic vouă; unul dintre voi mă va vinde!“ — Se mai spune că Tolstoi descrie atitudinea cu care a închis ochii pe vecie unul din eroii lui, în dosul căreia el a văzut ce dorinți a avut mortul, etc. Privirea hotărâtă, închiderea puțin a ochilor, rămânerea în extaz, poate influență asupra intelectului omului, mai mult decât vorba. Este ascunsă în manifestarea aceasta, într'un cuvânt, o întregă autoritate, o întregă putere sufletească.

Cum vedem s-ar putea urmări psihologia atitudinii individuale. Dar cea a mulțimii? A societății? Aci faptul reclamă o mai mare pregătire din partea celui care s-ar încercă s-o urmărească. Când mulțimea și-ar luă o atitudine uniformă în fața unei lupte politice sau de interes general unde cel individual nu-și are locul, atunci de sigur că ea vine din înrâurirea unei idei, lansată de-o anumită persoană. Căci numai unele idei, urmărirea unui ideal, — lucru știut de altfel, — pot lega indivizii sufletește, de unde ia naștere și atitudinea necesară în fața stării de fapt. Iată dar, că pe când la atitudinea

individuală înrâurește direct faptul în sine, fără alte înrâuriri indirecte, în atitudinea colectivității intervin așa ziii intermediari, lansatorii ideii în mulțime. Lansatori de aceste idei vei găsi în viața politică, vei găsi în viața literară, și așa mai departe.

Să luăm lansatorii de idei din viața literară, care ne interesează în acest articol, și să vedem cum atitudinea lor în fața unei scrieri, trece drept neobservată de mulțime, fără a o înrâuri. Și, ca să fim și mai concreți, să le spunem cum le și plac și cum sunt cunoscuți acești lansatori de idei, să le spunem: critici. Nu critica minuțioasă și analizătoare a operei care a avut epoca sa; nu critica aceasta, ci, cea care se practică zilnic cu un scop: de-a formă un gust și-o atitudine în viața literară, mulțimii.

Au înțeles acești judecători ai producerii vieții intelectuale, au înțeles că a intelectualiză e de prisos; a populariză și a formă un caracter mulțimii, e cel mai folositor lucru.

Chiar cei cu „intelectualizarea“ s-au coborât din tronul aurit în strada plină de noroi, și au prins a-și expune ideile, vulgului, din care aș-

teaptă izbucnirea unei prefaceri: prefacerea mentalității de azi, selecție în tot ce ia naștere. Așa ne explicăm noi coborârea unor oameni cari au stat foarte sus, la cele mai populare reviste. Și, când vedem această grije, această frământare de-a se plămădi o judecată în capul celor cari au raționat mai puțin în viață, — ce poate fi mai îmbucurător? Dar vedeți, nu trebuie să ne mărginim numai la a constata, ci trebuie să ne întrebăm ce rezultat dă această frământare?

Când, din aproape s-ar încerca o astfel de cercetare, ne lovim din capu locului de-o lipsă totală a celor care critică, care judecă: lipsa cunoașterii psihologiei mulțimii. Căci dacă s-ar cunoaște psihologia poporului nostru, în concordanță cu care se imprimă cultura, cuprinzând acest cuvânt și literatură, etc., — atunci am vedea cum nu s-ar mai face încercări copilărești ca imprimarea cutărui curent literar departe de-a se apropia de sufletul poporului nostru, încercări copilărești ca alungarea literaturii tradiționale și înlocuirea ei cu o alta născută accidental. Dar nu, critica noastră nu vrea să ție samă de această psihologie. Crede, că manifestarea ei trebuie să pregătească o altă viață. Și, în urmărirea și credulitatea acestei fapte, se uită cum mulțimea, cum între una și alta, din ce în ce se mărește abisul.

Căci, de ani de zile acelaș fapt se petrece: revistele periodice îmbracă în haina triumfului și îi face intrare grandioasă ca unui Cezar, cărții vr' unui colaborator al lor, și dă uitării, ocolesc și ignorează pe cele care vin dela persoane străine. Este în fapta aceasta o atitudine: atitudinea tăcerii, prin care cred că pregătesc înmormântarea cărții pe care nu vor s-o primească. Cu atât mai mult se evidențiază și se accentuează această atitudine, cu cât autorul a rămas străin de progresul literaturii. Dar, atitudinea lor, cât din punctul de vedere calitativ a înrăurit mulțimea? Cu cât mai mult ne punem această întrebare, cu cât atitudinea de față, a fost transmisă dela critic la critic, dela revistă la revistă. Și, când din domeniul abstracției ne coborâm în domeniul faptelor, al realității, ni se impune un răspuns negativ: întru nimic. Cu toată conspirația... tăcerii, cu toată desprețuirea din partea criticilor, cu toată uniformizarea atitudinii, cu toate acestea, — opera a trecut...

Și avem un fapt la îndemână

care ilustrează întru totul ceea ce am spus până aici: avem apariția în a doua ediție a romanului „Instrăinații”. Vă aduceți aminte cum a fost primit la prima ediție? Afară de un articol al d-lui N. Iorga și de altul răzleț din revista „Ramuri”, nu ne mai aducem aminte să fi fost înregistrată apariția lui.

Revistele noastre, care tind spre „intelectualizare”, cari vor eroii ce n-au existat, cari desprețuiesc descrierea suferințelor țărânimii, evocarea trecutului, — revistele acestea, o! de sigur că au tăcut. Și în tăcerea aceea, noi am văzut atitudinea descrisă mai sus. Dar am spus că în ea, în această atitudine care se poate rezuma într-un cuvânt, *tăcere*, este ascuns un scop: depărtarea cetitorilor literaturii de azi de romanul amintit, și îndreptarea lor către orizonturi necunoscute. Și încă odată ajunsu-și-a scopul? Orice răspuns e de prisos. Și acum, din deslănțuirea logică a faptelor, putem conchide că: critica, în orice fel s'ar manifestă, critica accidentală, nu poate înlocui literatura tradițională a sufletului acestui popor care trebuie cultivat prin manifestări pornite din mijlocul lui.

Dar nu numai atât: departe de realitate, critica n-a putut nici influența mulțimea de prejudecățile ei, cu atitudinea ei. Cetitorii ediției întâi confirmă întru totul aceasta. Rezultă prin urmare că tot mai mult e cerută literatura în care se oglindește viața noastră, trecutul nostru, și că tot mai mult e desprețuită literatura aceea născută accidental.

Și de-aceea nu v-om înregistra la apariția ed. II. a romanului „Instrăinații” altceva, decât că, atitudinea criticii simboliste, precum și altele — nu s-au putut ridica nici cel puțin cât aburul svartului.

Radu S. Dragnea.

○○○

Scrisori dela Redacție

MANUSCRISELE NU SE ÎNAPOIAZĂ

Y. „Într-o Duminecă”, ca prima încercare merge, dar publică nu se poate. Ca să produci efect, nu-i neapărată nevoie să repezezi mereu unele cuvinte. Stilul trebuie să fie concis și ușor. De altcum subiectul întreg nu are nimic interesant. — Versurile încă sunt cam slăbuțe.

I. Bratulescu. Nu o putem publică din mai multe motive, pe cari ți-le spunem ocazional, când vii pe la noi.

Regința Roman. Intrucât sunt bune, la *Moda* și *Casa*, când va apărea.

Alma. Un răspuns cât se poate de scurt? În coș.

T. V. 7. Nu se poate publică. Fără să mai amintim de concepția banală, însă forma e din cale-afară chinuitoare. Pentru ce vă perdeți vremea scriind versuri, când poate în vremea aceasta ați putea face ceva mai folositor?

A. B. Noi nu publicăm versuri, cari au fost publicate odată în alte ziare. Dacă în gazeta în care le-ai publicat, s-au tipărit cu greșeli, cere-i să le facă corectură.

○○○

GHICITURI

Ghicitura din numărul trecut au deslegat-o corect: Stefania Dr. Mihaiescu, Alecsandrina Chicomban, Remus Perian, Ilie Bérta, Virginia Grivase, Cornelia Chibucultean, Mihai Superceanu, Aurelia Papiu Pop, Aurora Telescu, Draghina Herețiu, Alecsandrina Brădiceanu, Ana Popovici, Sergiu Morariu, Octavian Anghel, David Deac, Valeriu Popescu, N. B. Stănilă, Aurel Voina, Iuliu Anghel, Petru Rimbaș, Lucreția Popovici, Eivira Morariu, Regința Roman și Ion Boș. — Premiul l-au câștigat: Ana Popovici, Caransebeș; Ilie Bérta, Cubin și Aurora Telescu, Șiria.

Deslegarea e:

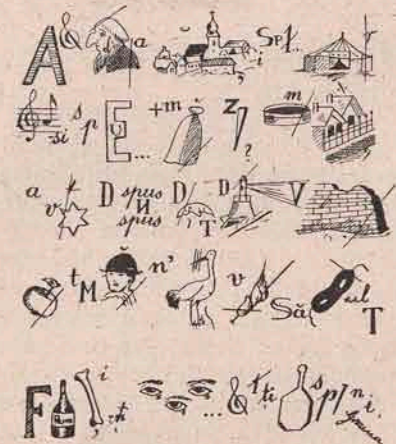
Somn li-e mamă ochilor
Și-i pustiu, mămuță,
Da mi-aș dorul norilor,
Norii să mi-l ducă...

Să mi-l poarte 'n depărtări,
Pe pustiu de zare
Și-n umurgul unei sări
Să mi-l lase 'n mare...

de Zah. Bârșan.

GHICITURĂ ILUSTRATĂ

de Grama.

Deslegarea ghiciturei din numărul acesta să ni se comunice pe o cartă postală până în 8 Maiu n. Deslegările sosite mai târziu nu le mai putem lua în considerare.

Abonații noștri cari nu și-au reînnoit abonamentul pe cuartalul II, sunt rugați să binevoiască a-l reînnoi, ca să nu li se sisteze trimiterarea revistei.